

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ УГОРЩИНИ, ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА МОСКОВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (7 кл.)

Урок 1. Українські землі в складі Угорщини та Османської імперії.

Урок 1.

Мета уроку: сформувати уявлення учнів про розвиток українських земель у складі Угорщини та Османської імперії; домогтися засвоєння ними матеріалу; розвивати логічне мислення, вміння аналізувати історичні факти, події, порівнювати однотипні історичні явища, події; оцінювати їх значення, робити правильні висновки, працювати з історичною картою, читати її, визначати хронологічні рамки подій, співвідносити історичні події, складати хронологічні таблиці; виховувати інтерес до історії України.

Навчально-методичне забезпечення:

1. І.А. Коляда, К.І. Криlach, С.П. Юренко. Історія України. Підручник для 7 класів. — К.: Генеза, 2001.
2. Р.Д. Лях, Н.Р. Темірова. Історія України: підручник для 7-го класу середньої школи. — К.: Генеза, 1998.
3. І.А. Коляда, В.С. Власов. Історія України: Навчальний посібник для 7 кл. середньої школи. — К.: АСК, 1999.
4. І.О. Винокур, С. Трубочанінов. Давня і середньовічна історія України. Навчальний посібник для 7 кл. — К.: Глобус, 1996.
5. К.О. Баханов. Історія України: Робочий зошит учня 7 кл. — К.: Абрис, 1997.
6. І.А. Коляда, І.Ф. Шиманська. Історія України в завданнях, запитаннях, ілюстраціях: Дидактичний матеріал для учнів 6-7 кл. — К.: Магістр-S, 1997.
7. І.А. Коляда, К.І. Криlach, А.О. Подобед. Історія України: Дидактичні матеріали для 7 кл. — К.: АСК, 1998.
8. Я.М. Гольденберг. Історія України. Схеми, таблиці, джерела, думки істориків. Частина I. К.: Орбіта, 1999.
9. Л.І. Дух. Історія України в таблицях для 7-11 кл. — Х.: ННМУ Розвиваюче навчання, 1998.
10. Україна: історичний атлас для 7 кл. — К.: МАПА, 1998.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Вид уроку: комбінований.

Хід уроку.

I. Перевірка домашнього завдання.

Завдання №1.

Варіанти питань.

1. Назвіть причини, зміст і наслідки Кревської унії.
2. Охарактеризуйте політику Вітовта.
3. За яких обставин були остаточно ліквідовані Волинське та Київське князівства?
4. Проти кого був спрямований виступ М.Глинського?

Завдання №2.

Варіанти тестів.

1. За якого князя фактично було ліквідовано золотоординське панування на українських землях?
 - а) за князя Ольгерда;
 - б) за князя Вітовта;
 - в) за князя Свидригайла.
2. Кревську унію було підписано:
 - а) в 1380 р.;
 - б) в 1385 р.;

в) в 1360 р.

3. Грюнвальдська битва відбулась:

а) в 1413 р.;

б) в 1400 р.;

в) в 1410 р.

Завдання №3.

На дошці скласти схему Грюнвальдської битви. Описати хід битви; її результати.

II. Вивчення нового матеріалу.

План.

1. Завоювання Закарпаття Угорщиною.
2. Включення Буковини й Покуття до складу Молдавського князівства.
3. Історичний розвиток Криму і українсько-го Причорномор'я.
4. Турецько-татарські напади на Україну.

1. Завоювання Закарпаття Угорщиною.

Актуалізація попередніх знань учнів в ході репродуктивної бесіди.

— Коли Закарпаття потрапило в сферу впливу Київської держави?

— Хто залишив карпатські кургани в Закарпатті?

— З якого часу в Закарпатті закріпилась назва «Русь»?

Розповідь вчителя.

Закарпаття — історична назва українських земель, розташованих на схилах Карпатських гір та в басейні річки Тиса. Територія Закарпаття заселена з часів палеоліту. Протягом IV — V ст. тут розселились слов'янські племена білих хорватів, про що свідчать археологічні розкопки. В 992 р. князь Володимир Великий здійснив похід на захід і приєднав Закарпаття до Київської держави. З того часу за Закарпаттям закріпилась назва «Русь».

У першій половині XI ст. почалося поступове захоплення Закарпаття Угорським королівством. Використовуючи усобиці, що виникли у Київській державі після смерті Володимира Великого у 1015 р., король Стефан I намагався приєднати Закарпаття до Угорщини, а згодом його син Емеріх почав титулуватись «князем русинів».

Політична роздробленість Київської Русі мала одним зі своїх наслідків посилення угорських впливів в регіоні, що, врешті-решт, призвело до включення в XI — XII ст. Закарпаття в склад Угорського королівства.

У складі Угорщини Закарпаття було поділене на три комітати (жупи): Ужанський, Березький, Угочанський, а в 1303 р. було організовано ще один комітат — Мараморський. На чолі комітатів стояли призначені королем іспанці, які мали адміністративну, військову, судову владу.

В кінці XIV ст. на Закарпаття переселився разом з дружиною подільський князь Федір Корятович. Він був далеким родичем угорського короля Сигізмунда і одержав в нього Мукачеве й землі в долині р.Латориці. Його правління було часом посилення слов'янських впливів та зміцнення зв'язків Закарпаття з іншими українськими землями. Він був володарем Мукачевської домінії і наджупаном Березького комітату в 1393—1414 рр. Здійснив докорінну перебудову замку в Мукачеві, заснував православний монастир біля цього міста. В часи правління Федора Корятовича на Мукачевщині спостерігається помітний розвиток торгівлі та дрібного ремесла.

Після смерті Корятовича в 1414 р. місто разом з домінією повернулось у володіння угорських королів.

Робота з картою.

Користуючись атласом, позначити на контурних картах українські землі, що ввійшли до складу Угорщини.

2. Включення Буковини й Покуття до складу Молдавського князівства.

Учням пропонується самостійно прочитати цей матеріал в підручнику Р.Д.Лях, Н.Р.Темірова, §38, С.284, або в посібнику Т.В.Ладиченко, В.В.Свіриденко, Ю.Ю.Свідерський, уроки 29-30, СС. 159-160, і заповнити хронологічну таблицю.

Дата	Подія
Кінець X ст.	Буковина увійшла до складу Київської Русі.
1141 р.	Теребовлянське князівство увійшло до складу Галицького князівства.
1199 р.	Буковина увійшла до складу Галицько-Волинської держави.
Початок XIV ст.	На території нинішньої Буковини виникла Шипинська земля, яка залишалась під зверхністю золотоординських ханів.
1345 р.	Угорські війська розгромили татар. Шипинською землею і територією нинішньої Молдавії почали управляти намісники угорських королів.
1349 р.	Молдавські феодалі підняли повстання проти угорського короля і домоглися незалежності Молдавії.
Середині XV ст.	Ліквідована автономія Шипинської землі в складі Молдавії. Зникає назва «Шипинська земля» і поширюється термін «Буковина».
1514 р.	Молдавія разом з Буковиною потрапила під владу турецьких султанів.

3. Історичний розвиток Криму і українського Причорномор'я.

Розповідь вчителя.

— Після монгольської навали частина українських земель увійшла до складу Золотої Орди, а решта потрапила до неї в залежність.

Вже в 70-х роках XIII ст. в Північному Причорномор'ї від Дону до Дунаю, а на північ до передгір'я Карпат сформувався окремий Ногайський улус. На початку 60-х років XIV ст. межиріччя Дніпра та Нижнього Дунаю (Поділля) зайняли три орди: Кримська, Перекопська, Джамболукська. Назва Крим з'явилася лише в XIII ст., коли на півострові осіли татари і назвали Кримом м.Солхат (Старий Крим). Протягом XIV — XV ст. ця назва закріпилася за всім півостровом. У давнину Кримський півострів називався Тавридою.

Робота з картою.

За допомогою атласів позначити на контурних картах кордони Кримського ханства.

Робота з хронологічною таблицею.

Дата	Подія
XI ст.	Східна частина Кримського півострова перебувала у складі Давньоруської держави.
XII ст. — початок XIII ст.	На Крим і Північне Причорномор'я поширилась влада половців.
Середині XIII ст.	Північне Причорномор'я і Крим були завойовані монголами. Було створено улус з центром у м. Солхаті, який підлягав ханам Золотої Орди.
XIII ст.	До кримських міст у значній кількості стали переселятися вірмени, італійці, зокрема генуезці. Італійці почали засновувати на кримському узбережжі свої факторії, що стали головними посередниками в торгівлі між Сходом і Заходом.
Друга половина XIII ст.	Було засновано м.Кафа. Крім Кафи, факторіями стали Балаклава, Сурож, Боспор, Тано в гирлі Дону. Внаслідок феодальної роздробленості Золотої Орди в 1449 р. від неї відокремились кримські татари, і було створено Кримське ханство. Першим кримським ханом був Ходжі-Гірей.

Репродуктивна бесіда на закріплення.

— Які народи жили в Криму в давні часи?
— Яке місто у Східній Таврії стало економічним центром?

— Назвіть найбільший торговельний центр у другій половині XIII ст. на півострові.

4. Турецько-татарські напади на Україну.

Розповідь вчителя.

— Встановивши контроль над землями Північного Причорномор'я та Приазов'я, кримчаки у другій половині XV ст. розпочинають здійсню-

Татарин.
Гравюра XVI ст.

дискос і потір із св. Софії надіслав у дврунок Іванові III» — М. Грушевський, т. IV, С. 326.

Никонівський літопис також сповіщає, що Менглі-Грей «град Киев взян очнамсожже... Полону безчисленно взя; и землю Киевскую унишиш пуну».

Розповідь вчителя.

— Головною метою татарських набігів було захоплення ясиру (полонених українців), яких потім продавали на невільничих ринках у Кафі та Гезлеві (сучасні міста Феодосія і Євпаторія). Торгівля невільниками була головною статтею прибутку в економічному житті Криму.

Висновок.

Турецько-татарська агресія викликала опір українського населення і стала одним із важливих чинників у формуванні козацтва.

Закріплення та повторення вивченого матеріалу здійснюється за допомогою контрольної бесіди:

- Коли було утворено Кримське ханство?
- В якому році Кримське ханство потрапило в залежність до Османської імперії?
- Що було основою політики кримських ханів і турецьких султанів?

Домашнє завдання.

1. Користуючись контурною картою, покажіть входження українських земель до складу Османської імперії.
2. Опишіть, як ви уявляєте собі татарські міста Очаків, Інкерман, Кафа (на вибір).

Урок 2. Московсько—Литовські війни XV — початку XVI століття.

Мета уроку: визначити причини московсько-литовських воєн, проаналізувати ситуацію напередодні воєн, дати уявлення про соціально-політичний розвиток Московського князівства і Великого Литовського князівства; ознайомити учнів із ходом воєнних подій і допомогти зрозуміти, що цей період був перехідним для Московського князівства, яке могутніше і претендує на князівський стіл всієї Русі. Розвивати вміння роботи з історичними джерелами, картою; аналізувати історичні факти і події, оцінювати їх значення, робити висновки про наслідки війни в ростановці тогочасних

вати грабіжницькі походи на українські землі. Перший такий похід відбувся в 1482 році, в результаті якого було спустошено Правобережну Україну, зруйновано Київ.

Робота з джерелом.

Учитель зачитує уривки з джерел для конкретизації і підкріплення розповіді.

«Року за намовою Москви, Менглі-Грей зруйнував Київ: замок спалив, масу народу забрав у полон, церкву пограбував. Золоті

сил в Європі. Виховувати інтерес та повагу до історичного минулого України.

Навчально-методичне забезпечення:

1. І.А. Коляда, К.І. Криlach, С.П. Юренко. Історія України. Підручник для 6-7 класів. — К.: Генеза, 1998.
2. Р.Д. Лях, Н.Р. Темірова. Історія України: підручник для 7-го класу середньої школи. — К.: Генеза, 1998.
3. І.А. Коляда, В.С. Власов. Історія України: Навчальний посібник для 7 кл. середньої школи. — К.: АСК, 1999.
4. І.О. Винокур, С. Трубочанінов. Давня і середньовічна історія України. Навчальний посібник для 7 кл. — К.: Глобус, 1996.
5. К.О. Баханов. Історія України: Робочий зошит учня 7 кл. — К.: Абрис, 1997.
6. І.А. Коляда, І.Ф. Шиманська. Історія України в завданнях, запитаннях, ілюстраціях: Дидактичний матеріал для учнів 6-7 кл. — К.: Магістр-S, 1997.
7. І.А. Коляда, К.І. Криlach, А.О. Подобед. Історія України: Дидактичні матеріали для 7 кл. — К.: АСК, 1998.
8. Я.М. Гольденберг. Історія України. Схеми, таблиці, джерела, думки істориків. Частина I. — К.: Орбіта, 1999.
9. Л.І. Дух. Історія України в таблицях для 7-11 кл. — Х.: ННМУ Розвиваюче навчання, 1998.
10. Україна: історичний атлас для 7 кл. — К.: МАПА, 1998.

ВАРІАНТ А

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Вид уроку: комбінований.

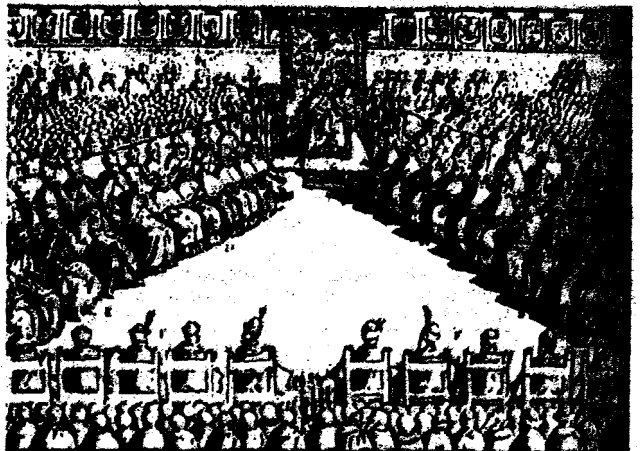
Хід уроку.

План.

1. Причини загострення московсько-литовських відносин в кінці XV — початку XVI ст.
 2. Посилення Московського князівства і закордонні походи московських військ в кінці XV ст.
 3. Вхідження Чернігово-Сіверщини до Московії як наслідок Московсько-Литовських воєн.
- 1. Причини загострення московсько-литовських відносин в кінці XV — початку XVI ст.**

Розповідь вчителя.

— Обрання литовським князем Олександра Казимировича у 1492 р. перервало слабкий

Польсько-Литовський сейм.

зв'язок Великого Князівства з Польщею. Князівство почуло повну незалежність від Польщі.

1501 р. помирає польський король Ян Ольбрахт, і престол без боротьби забирає **Олександр** за умови, що «*Корона Польщі і Великого Князівства Литовського злучається в одно неподільне і одностайне тіло, щоб був один народ, одна нація, одне братство, спільна рада,*

Олександр, король і Великий князь

одна голова, один король, пан король має бути і великим князем, його обирають спільно урядовці обох держав; монета спільна». Велике Литовсько-Руське князівство пережило значні зміни за Казимира та його наступників. Тобто, за час правління Казимира литовська католицька аристократія міцно взяла до своїх рук

провід державного життя. Литовські католики займають державні посади не лише в литовських староставах, як Троцьке, Жмурське, а часто в білоруських (Полоцьк, Вітебськ), також на Київщині, Волині. Незадоволення українців та білорусів зростало, і в 1481 р. воно виявилось у змові православної князівської верхівки проти Казимира: князі Михайло Олелькович, Іван Голштанський, Федір Бельський вирішили відділити землі по Березину і приєднати їх до Москви. Змова була викрита, змовників страчено.

Питання до учнів:

1. Що саме викликало прихильність українців та білорусів до Москви?

2. Як до цього поставилася Москва?

2. Посилення Московського князівства і закордонні походи московських військ в кінці XV ст.

Розповідь учителя.

— Прихильність білорусів та українців на релігійному ґрунті штовхають православних до Москви. Це погіршувало відносини між Литвою та Москвою, які без того загострювалися на ґрунті політичного суперництва. Москва була змушена рахуватися з силою Великого Литовського князівства, про що свідчило приєднання до нього в 1404 р. Смоленської землі, вплив Вітовта на Рязанське та Тверське князів-

Князь Вітовт

ства — свідчили про перевагу Литви над Московією. Низка сіверських князівств добровільно піддається під владу Литви. Під час боротьби з Москвою Новгород звернувся до Литви і піддався Казимиру. Казимір визнає намісником Михайла Олешковича, але той покидає Новгород після смерті брата, сподіваючись одержати в спадщину Київ. Казимір не призначив до Новгорода нікого, допустивши розгром його в 1478 р. Не підтримав Литовський князь у боротьбі з Москвою у 1480 р. Рязанське і в 1484 р. Тверське князівства.

Робота з хронологічною таблицею.

Дата	Московські закордонні походи
1492 р.	Московські війська зруйнували міста Люблінськ, Мінськ, Мосольськ, Хліжнь, Рогачів.
1498-1494 рр.	Московські вояводи ходили на Мезочевськ, Серпейськ, Очаков, здобули Вязьму.
1463 р.	До Москви приєднане Ярославське князівство.
1472 р.	Москва приєднала Пермську землю.
1478 р.	Підкорення Великого Новгорода.
1485 р.	Тверське князівство приєднане до Москви.
1489 р.	Москва приєднала В'ятську землю.

Робота з контурною картою.

На контурних картах позначити походи московських військ в кінці XV ст. У становищі Литовсько-Руського князівства сталися кардинальні зміни. Під впливом литовського елементу уряд Великого князівства дедалі менше звертав уваги на русинів — білорусів, українців. В останній чверті XV ст. чернігівські князі потяглись до Москви зі своїми землями. Після смерті Казимира Москва уже рішуче бере участь у закордонних війнах. В посольстві до Олександра Московський князь вперше іменував себе «*государем всія Русі*». Шукаючи виходу, литовський уряд запропонував одружити Олександра з дочкою великого князя Московського Івана III. Оленою. Було укладено договір, згідно з яким за Московією залишався вплив на Новгород, Псков, Твер, Рязань; деякі з захоплених міст Москва повернула Литві. Але цей шлюб нічого не змінив на краше.

На сході швидкими темпами йшов процес об'єднання земель, давніх руських зокрема, під владою Московського князівства.

3. Вхідження Чернігово-Сіверщини до Московії.

Цей пункт плану учням пропонується самостійно прочитати в підручнику Р.Д.Лях, Н.Р.Темірова, §38-39.

СС.287-289 і відповіді на запитання:

— За яких обставин Чернігово-Сіверські землі потрапили під владу Московської держави?

Розповідь вчителя.

— У 1490 р. переходять до Москви князі чернігівські, вяземські, воротинські, мезецькі. Московське князівство виступає «як борець за руську народність та православному віру» (Ключевський). Війни з Литовським князівством за ці землі в 1492—1494 р. та 1500—1503 були для Москви досить успішні. Навіть воевода Костянтин Острозький взятий був у полон і князь Олександр відступив Москві 19 міст та 70 волостей.

У XV—XVI ст., коли загострюються відносини на національному і релігійному ґрунті в Литовсько-Руському князівстві, ця ілюзія про спільну батьківщину під проводом Православної церкви сприяла збільшенню числа прихильників Москви серед руської людності Велико-

го князівства. У серпні 1506 р. Олександр помер. Новий Великий князь Московський Василь III звернувся до Олени з проханням допомогти йому в обранні його на литовський престол, але спізнився, бо вже був обраний Сигізмунд. Так білоруська та українська людність Великого князівства опинилася в скрутному становищі. З одного боку, їй загрожувала латинізація і спольщення, а з другого — наступало православне Московське князівство, яке поки що обіцяло рівноправність.

Сигізмунд I Старий

нилася в скрутному становищі. З одного боку, їй загрожувала латинізація і спольщення, а з другого — наступало православне Московське князівство, яке поки що обіцяло рівноправність.

Висновок.

Таким чином, на початок XIV ст. українські землі були поділені між сусідніми державами: Литвою (до її складу увійшли Волинь, східне Поділля, середнє Подніпров'я, Київщина), Польщею (Галичина, Холмщина, західне Поділля), Угорщиною (Закарпаття), Молдавським князівством, що з половини XV ст. перебувало під Османським протекторатом (Буковина), Московською державою (Чернігово-Сіверщина). В результаті цього відбулося розчленування українських етнічних територій, розрив між ними економічних, культурних зв'язків, втрата політичної незалежності та безперервності державотворчих процесів.

Домашнє завдання.

1. Скласти простий план до теми «Входження Чернігово-Сіверщини до Московії» і записати в зошит.

2. На контурній карті позначити входження українських земель до складу сусідніх держав.

Варіант Б.

Тип уроку: формування умінь та навиків.

Вид заняття: урок — історична вікторина.

Підготовчий етап.

1) За 7-14 днів вивішується оголошення про проведення вікторини.

2) Клас ділиться на команди.

3) Кожна з команд обирає капітана.

4) Учні обирають журі та суддю-інформатора.

До початку уроку кабінет історії відповідним чином оформляється: на стінах вивішуються емблеми команд, привітання команд одна одній, карти.

Основний етап гри.

Хід уроку.

Конкурс №1.

(Він присвячується історії.)

Кожній з команд пропонують 3 завдання, які треба розв'язати в установлений термін (2 хв. на кожне завдання). З кожною командою працюють по два члени журі. Вони перевіряють правильність відповідей, фіксують час, який було витрачено на виконання завдань. Оцінюється конкурс: мінімум — 5 балів, максимум — 10 балів. Підсумки підводить суддя.

Варіанти завдань командам:

Команда 1.

1. Російська держава сформувалася:

а) в XII ст.;

б) в XVI ст.;

в) в XIV ст.

2. На землях:

а) Північно-східної Русі;

б) Центральної Русі;

в) Південно-західної Русі.

3. У результаті Московсько-Литовської війни 1501—1503 було приєднано до Московського князівства:

а) Сіверське князівство;

б) Чернігово-Сіверщину;

в) Рязанське князівство.

Команда 2.

1. Литовська держава утворилася між:

а) Віслою і Західною Двіною;

б) Віслою і Дністром;

в) Бугом і Прип'яттю.

2. Виникла вона в:

а) XIII ст.;

б) XV ст.;

в) XIV ст.

3. Литовський уряд запропонував одружити Олександра з дочкою великого князя Московського Івана III Оленою; з якими подіями це пов'язано:

а) в останній чверті XV ст. чернігівські князі потяглись до Москви зі своїми землями. Тому в такий спосіб Литовське князівство намагалось зберегти цілісність своїх земель.

б) У 1493—1494 рр. московські воеводи ходили в закордонні походи і відвоювали у Литви частину руських і білоруських земель. Шукаючи порятунку, литовський уряд робить шлюбну пропозицію.

в) Це просто династичний шлюб, в результаті якого Литва сподівалася відвернути агресію Москви.

Потрібно дати повну, розгорнуту відповідь на поставлені запитання.

Конкурс капітанів.

Кожному капітану допомагає команда. Колективний пошук допомагає систематизувати одержані знання, загострити увагу на найваж-

лівішому.

На дошці пропонується таблиця, яку потрібно заповнити:

Велике князівство Литовське		Московське князівство	
Дата завоювань	Території, що ввійшли до складу князівства	Дата завоювань	Території, що ввійшли до складу князівства

Мінімальна оцінка конкурсу — 4 бали, максимальна — 7 балів.

Також капітани команд повинні захистити правильність своєї дії історичними фактами.

Наприклад, промова капітана команди «Князівство Московське»:

— На сході швидким темпом ішов процес об'єднання земель під владою Московського князя. Цьому процесові відповідала ідеологічна теорія, яка відносила московських князів до спадкоємців величчя Візантійської імперії. Хронологічно розростання могутності московської держави збігається з занепадом Візантійської імперії під навалом турків у 1453 році. На цьому ґрунті постає теорія «третього Риму»: перший Рим упав, другий Рим — Константинополь — теж упав, третій Рим — Москва — «стоятиме вічно»: В посольстві до литовського князя Олександра Московський князь 1494 р. уперше іменував себе «государем усієї Русі», тобто Москва проголошувалась спадкоємницею Києва, а князі її — нащадками Рюриковичів.

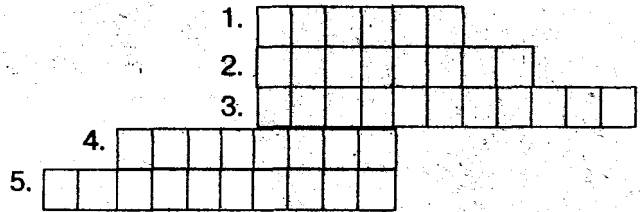
Символи «Третього Риму»: вінець, скипетр і держава московських государів

Змагання команд.

Кожна команда пропонує команді-суперниці свої запитання чи завдання.

Команда «Велике князівство Литовське» дає своє завдання:

1. Литовський князь, що відпустив Москві Чернігів, Новгород-Сіверськ, Гомель в 1500-1503 рр. (Любарт.)
2. В 1472 р. до складу Московського князівства увійшла земля. (Пермська.)
3. 1463 р. до Московського князівства приєднано князівство. (Ярославське.)
4. 1478 р. підкорено Москвою місто(Новгород.)
5. Славетний воевода, який був узятий у полон литовським військом під час литовсько-московської війни 1500—1503 рр. (Острозький.)

Команда «Князівство Московське» пропонує відповісти на питання:

1. Ким і коли сказані ці слова: «Великий князь Литовський» держить неправдою «Київ, Смоленськ, Вітебськ, Полоцьк і прагне не чужих земель, а своїх».
(Великий князь Московський, 1519 р.)
2. Охарактеризуйте суспільний устрій та вкажіть причини посилення влади сусідньої держави (Литви) над руськими землями.
3. Що сприяло зростанню могутності Московського князівства в XV ст. Обґрунтуйте відповідь.

Мінімальна оцінка за конкурс за кількість правильних відповідей — 2 балів, максимальна — 5 балів.

Підведення підсумків.

Заключне слово вчителя (підсумки журі):

— От ми і закінчили розглядати складну тему нашого розділу. Висновки, які ми зробимо з усього вивченого, говорять про одне: що ми повинні учти і знати історію минулого, тоді зможемо зрозуміти і пояснити суперечливі питання історії, що хвилюють народи ще дотепер. Як сказав наш великий Кобзар: «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього».

Урок-вікторина цікавий тим, що надає можливість всебічно розглянути проблему, знайти найбільш вдалі розв'язання. Такий урок є емоційним, він виховує колективізм, розвиває допитливість, самостійність.

Домашнє завдання.

Скласти хронологічну таблицю «Московсько-Литовські війни XV — початку XV століття» за схемою:

Дата	Подія	Результати